

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОЇ БЕЗПЕКИ ОСОБИСТОСТІ: ПРАКТИКИ ОСВІТЯНСЬКИХ БІБЛІОТЕК

Оксана МАТВІЙЧУК,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
старший науковий співробітник відділу
науково-освітніх інформаційних ресурсів і методичного супроводу
освітнянських бібліотек Державної науково-педагогічної бібліотеки
України імені В. О. Сухомлинського*

Формування духовної безпеки особистості є неабияк актуальним у діяльності кожного освітянина та бібліотечного фахівця. Зокрема, в роботі освітянських бібліотек пріоритетними є такі питання, як захист внутрішнього світу зростаючої особистості, її моральний розвиток, стійкість до маніпуляцій та особистісна самореалізація.

Освітнянські бібліотеки – це узагальнена назва спеціальних педагогічних бібліотек (юридичні особи) або структурні підрозділи (бібліотеки) освітянських установ та організацій або ж бібліотек закладів освіти усіх типів і рівнів акредитації, підпорядкованих Міністерству освіти і науки України, місцевим органам управління освітою та Національній академії педагогічних наук України. Вони акумулюють, зберігають та організовують доступ до профільної документної інформації учасників науково-дослідної діяльності, освітнього процесу, керівних кадрів, забезпечуючи інформаційні потреби педагогічної науки та освіти.

Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського є головним методичним та координаційним центром мережі освітянських книгозбірень МОН України та НАПН України, яка у своїх напрямках роботи підсилює питання духовної безпеки особистості [3].

Шкільні бібліотеки є найбільш чисельними у мережі освітянських бібліотек, прагнуть утвердитись як центр духовного становлення особистості, духовної культури здобувачів освіти, формування духовних ціннісних орієнтацій завдяки засвоєнню надбань вітчизняної і світової культури.

Практики формування духовної безпеки особистості – учасників освітнього процесу в шкільних бібліотеках, бібліотеках професійно-технічної освіти, закладів вищої освіти та інститутів післядипломної освіти представлено в:

- практичних посібниках: «Сучасна шкільна бібліотека: організація роботи» [6], «[Інформаційні ресурси бібліотек закладів освіти: формування та використання](#)» [2];
- науково-допоміжному бібліографічному посібнику «[Бібліотека в епоху цифровізації освіти і науки](#)» [1];
- методичних рекомендаціях: «[Сучасні форми і методи забезпечення інформаційних потреб користувачів освітянських бібліотек](#)» [5];

– довіднику «Науково-інформаційна діяльність провідних освітянських бібліотек» [4];

– матеріалах, розміщених на порталі Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського в рубриках «Бібліотека Нової української школи», «Всеукраїнський місячник шкільних бібліотек» (доступ за покликанням: <https://dnpb.gov.ua/ua/biblioteka-novoyi-ukrayinskoyi-shkoly/>).

Практики освітянських бібліотек щодо формування духовної безпеки особистості вирізняються багатоманітністю форм, зокрема: матеріали науково-практичних конференцій та наукових семінарів; довідкові бюлетені, бібліографічні покажчики, пам'ятки, рекомендаційні списки літератури, книжкові виставки (традиційні та віртуальні), презентації, бліц-дайджести, статті в різних виданнях, на сайтах бібліотек і блогах бібліотекарів, в соціальних мережах тощо. Матеріали представлених бібліотечних практик присвячені тематиці цінностей кожної особистості: гідності, моральній, етичній, культурній, підтримці ментального здоров'я, медіаосвіті та медіаграмотності користувачів освітянських бібліотек – учасників освітнього процесу, батьків, громади.

Інформаційні матеріали освітянських бібліотек є надзвичайно корисними як для учнів, студентів, слухачів курсів підвищення кваліфікації, так і для педагогів, викладачів, оскільки забезпечують доступ до широкого спектра навчально-методичних ресурсів, електронних баз даних, мультимедійних матеріалів та літератури з питань формування духовної безпеки особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бібліотека в епоху цифровізації освіти і науки : наук.-допом. бібліогр. покажч. / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України імені В. О. Сухомлинського ; упоряд.: А. І. Рубан, О. Є. Матвійчук, О. В. Вишняк ; наук. ред. Л. О. Пономаренко. Київ : ФОП Ямчинський О. В., 2025. Вип. 292. 48 с. (Серія «На допомогу професійній самоосвіті працівників освітянських бібліотек»). URL: https://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2025/11/Library_in_the_era_of_digitalization_of_information_and_science-2025.pdf (дата звернення: 22.01.2026).

2. Інформаційні ресурси бібліотек закладів освіти: формування та використання : практ. посіб. / НАПН України, ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського ; О. В. Григоревська, О. Є. Матвійчук, Н. В. Вараксіна та ін. ; наук. ред. Л. О. Пономаренко. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2022. Вип. 28. 181 с. (Серія «На допомогу професійній самоосвіті працівників освітянських бібліотек»). URL: https://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2022/12/Informatsiyni_resursy_bibliotek-2022.pdf (дата звернення: 22.01.2026).

3. Матвійчук О. Ресурси освітянських бібліотек України з інфомедійної грамотності. *Інфомедійна грамотність – невід'ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти*. 2021. С. 241–248. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/38713/1/O_Matviichuk_Inform_gram_2021_IP_O.pdf (дата звернення: 22.01.2026).

4. Науково-інформаційна діяльність провідних освітянських бібліотек – 2025 : довідник / НАПН України, ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського ; уклад. К. Б. Щегельська ; наук. ред. Л. О. Пономаренко. Київ : ФОП Ямчинський О. В., 2025. 197 с. URL: https://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2025/11/directory_2025.pdf (дата звернення: 22.01.2026).

5. Сучасні форми і методи забезпечення інформаційних потреб користувачів освітянських бібліотек : метод. рек. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; авт.-упоряд.: О. Є. Матвійчук, Я. Є. Сошинська ; наук. ред. Л. О. Пономаренко. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2022. Вип. 27. 74 с. (Серія «На допомогу професійній самоосвіті працівників освітянських бібліотек»). URL: https://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2022/11/Method_Modern_forms_and_methods.pdf (дата звернення: 22.01.2026).

6. Сучасна шкільна бібліотека: організація роботи : практ. посіб. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; авт. кол.: Л. М. Бондар, Т. В. Добко, І. Г. Лобановська, О. Є. Матвійчук та ін.; наук. ред.: Т. В. Добко, О. Є. Матвійчук, І. Г. Лобановська, І. І. Хемчян]. Київ, 2019. Вип. 21. 359 с. (Серія «На допомогу професійній самоосвіті працівників освітянських бібліотек»). URL: https://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2019/06/Modern_school_library_2019.pdf (дата звернення: 22.01.2026).